

" Waterkwaliteit en visbestand in het Kanaal Bocholt-Herentals anno 2024 "

1. Inleiding

Het Kanaal Bocholt-Herentals is gelegen in de provincies Limburg en Antwerpen. Het kanaal loopt van Bocholt via de plaatsen Neerpelt, Lommel en Geel naar Herentals. Het water van het kanaal wordt aangevoerd vanuit de Zuid-Willemsvaart. Benedenstrooms, bij Herentals, staat het kanaal in verbinding met het Albertkanaal. Het kanaal heeft een lengte van circa 57 kilometer en een gemiddelde breedte van ongeveer 34 meter.

2. Waterkwaliteit

a) Huidige toestand

De evolutie van de waterkwaliteit evenals de doelstellingen per waterlichaam kan handig opgevolgd worden via de waterdashboards die online staan: *Dashboard oppervlaktewaterlichamen*.

b) Toekomstperspectieven

De verschillende geplande acties zijn terug te vinden in het stroomgebiedbeheerplan 2022-2027. Dit is eveneens online raadpleegbaar:

<https://www.integraalwaterbeleid.be/nl/stroomgebiedbeheerplannen/stroomgebiedbeheerplannen-2022-2027>.

De rapportage over deze acties is terug te vinden in het wateruitvoeringsprogramma:

<https://www.integraalwaterbeleid.be/nl/stroomgebiedbeheerplannen/wateruitvoeringsprogramma>.

3. Afvissingen

A) Afvissing in 2020

Het INBO bemonsterde het Kanaal Bocholt-Herentals in 2020.

Het kanaal tussen Bocholt en Herentals werd bevist op acht locaties door middel van elektrovisserij, fuikvisserij of een combinatie van de twee.

Over de totale lengte van het kanaal ving men 2386 vissen en 67 kg vis verdeeld over 15 soorten. Hierbij zijn baars, blankvoorn en zwartbekgrondel de meest gevangen soorten. De grootste vangsten worden gehaald op het deel tussen Mol en Olen.

De 15 soorten waren baars, blankvoorn, Europese meerval, een hybride soort, Kesslergrondel, kolblei, kopvoorn, marmergrondel, paling, pos, rietvoorn, snoekbaars, winde, zonnebaars en zwartbekgrondel.

Qua aantallen en biomassa domineert baars met respectievelijk 42% en 32% .

Qua aantallen volgen blankvoorn (22%) en de zwartbekgrondel (22%), een invasieve exoot die sinds 2010 in Vlaanderen gevangen wordt.

In de campagne van 2012 ving men deze soort nog niet op het kanaal maar zijn aanwezigheid kon wel sinds 2014 vastgesteld worden op het kanaal. De eveneens invasieve exoot marmergrondel is nog goed voor een aantalspercentage van 5%, de overige soorten maken elk minder dan 4% van het visbestand uit. Marmergrondel ving men voor het eerst in 2012 op het kanaal, anno 2020 ving men er bijna dubbel zoveel. Naast de zwartbekgrondel en marmergrondel trof men nog een derde Ponto-Kaspische grondel aan namelijk de Kesslergrondel, al werden er van deze soort maar enkele exemplaren gevangen. Het is de eerste keer dat deze soort op het kanaal gevangen werd.

Er is dus de opkomst van de Ponto-Kaspische exoten op het kanaal. Marmergrondel ving men voor het eerst in 2012, zwartbekgrondel in 2014 en de Kesslergrondel in 2020.

Zeer opvallend in 2020 is de explosieve kolonisatie van de invasieve soort zwartbekgrondel maar ook marmergrondel gedijt er goed.

De Europese meerval wordt sinds 2012 op het kanaal gevangen.

B) Afvissing in 2021

Het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) heeft AquaTerra-KuiperBurger B.V. (ATKB) opdracht gegeven voor het uitvoeren van visstandonderzoek in 2021.

De bemonsteringen van Kanaal Bocholt-Herentals zijn uitgevoerd op 28 en 29 september en 12 en 13 oktober 2021. In totaal zijn 26 locaties bemonsterd.

a) Soortensamenstelling

In het Kanaal Bocholt-Herentals zijn 13 vissoorten aangetroffen. Alle soorten behoren tot het eurytope gilde, namelijk aal, alver, baars, blankvoorn, brasem, Europese meerval, pos, snoek en snoekbaars. Daarnaast zijn vier exoten aangetroffen, namelijk Kesslers grondel, marmergrondel, zonnebaars en zwartbekgrondel. Tijdens de bemonstering is eveneens gelet op de aanwezigheid van kreeften en/of krabben. In totaal zijn 23 gevlekte Amerikaanse rivierkreeften waargenomen (n=11 stortkuil, n=12 elektro).

De soortenrijkdom in het Kanaal Bocholt-Herentals is met 13 soorten lager dan het gemiddelde aantal soorten van de andere kanalen in het Vlaams Gewest. Opvallend is dat het gehele bestand uit eurytopen en exoten bestaat. Het limnofiele en rheofiele stromingsgilde ontbreken geheel, hoewel rheofielen ook niet direct verwacht worden in scheepvaartkanalen.

Echter ontbrak winde nog niet eerder bij voorgaande bemonsteringen en zijn ook sneep en rivierdonderpad regelmatig aangetroffen afgelopen jaren. Het niet aantreffen van rietvoorn en zeelt is eveneens opmerkelijk, aangezien er vrij veel vegetatie aanwezig is ten opzichte van naburige kanalen.

Desondanks lijkt het habitat voor deze soorten niet dusdanig ontwikkeld te zijn dat zich een omvangrijke populatie weet te vestigen. Niet geheel onverwachts zijn de exoten Kesslers grondel, marmergrondel, zwartbekgrondel en zonnebaars wederom aangetroffen.

In Tabel 23 is een overzicht gegeven van de soortensamenstelling sinds 2012.

De soortenrijkdom is met 13 vissoorten in 2021 nog niet eerder zo laag geweest in vergelijking met de voorgaande bemonsteringen. Bij de bevissing op het Kanaal Bocholt-Herentals werden 19 of 20 soorten aangetroffen in 2012, 2015 en 2018. Soorten als zeelt, karper en rietvoorn ontbraken nog niet eerder. Een groot deel van de niet aangetroffen soorten, zoals rivierdonderpad, barbeel en kopvoorn zijn voorgaande jaren in zeer lage aantallen aangetroffen. Het al dan niet aantreffen van zo'n soort berust dan vaak ook op toeval.

b) Omvang van het visbestand

De omvang van het visbestand is geraamd op slechts 16,6 kg/ha en 1.011 stuks/ha. Het visbestand is daarmee beneden gemiddeld voor een kanaal van dergelijke omvang en behoort zelfs tot de laagst geraamde visbestanden van het Vlaams Gewest.

De visbiomassa bestaat voornamelijk uit zwartbekgrondel (31%). Ook baars (19%) en blankvoorn (16%) hebben een redelijk aandeel in de biomassa. Op basis van aantallen bestaat het bestand met name uit zwartbekgrondel (63%), blankvoorn (16%) en baars (14%).

Met 16,6 kg/ha is het bestand aanzienlijk lager dan in voorgaande jaren. In 2018 werd de visbiomassa nog geraamd op 96,8 kg/ha en in 2015 was dit 62,2 kg. De afname van het visbestand is ook terug te zien in de hengelvangsten. Deze zijn in 2020 en 2021 fors lager dan in 2018.

Opvallend is dat er nagenoeg geen brasem is aangetroffen, terwijl de soort normaal behoort tot één van de algemeen voorkomende soorten van een dergelijk kanaal. Er is slechts één exemplaar >41 cm aangetroffen.

Ten tijde van het onderzoek in 2018 bestond het bestand nog voor 21% uit brasem (zie Tabel 24). Ook blankvoorn is aanzienlijk lager geraamd in 2021. Van 2012 tot en met 2018 werd de biomassa steeds hoger geraamd van 20 kg/ha naar 48 kg/ha. Voor zover bekend heeft er de afgelopen jaren geen massale vissterfte plaatsgevonden in het kanaal en ook de herbepotingen zijn ongeveer op hetzelfde niveau gebleven ten opzichte van eerdere jaren. De lage bestandschatting in het kanaal kan veroorzaakt worden door (een combinatie van) factoren als een beperkte voedselbeschikbaarheid (mogelijke invloed quagga-mosselen), migratie van vis (habitat) of een onderschatting van het aangetroffen visbestand. Ook in de Zuid-Willemsvaart is te zien dat de bestanden van blankvoorn en baars in 2021 aanzienlijk lager zijn geraamd dan voorheen, al zijn de verschillen niet zo extreem als in het Kanaal Bocholt-Herentals.

Een soort die blijft ontbreken in de vangsten, maar wel degelijk voorkomt in het kanaal, is de karper. Door hengelaars wordt vrij veel op karper gevist. In dergelijke kanalen is de omvang van het karperbestand in de praktijk lastig in beeld te brengen middels visstandonderzoeken.

Dit wordt veroorzaakt doordat de aantallen per hectare veelal beperkt zijn en doordat deze vis in het algemeen goed in staat is aan de bemonsteringstuigen te ontsnappen (vooral als de watertemperatuur nog relatief hoog is).

VERBEIREN Marc

Wolvertem, februari 2025

{ BRON : schriftelijke parlementaire vraag gesteld door Vlaams volksvertegenwoordiger Eva DE BLEEKER in het Vlaams Parlement ; zie :

vraag gesteld aan de minister van Omgeving (Milieu) Jo BROUNS :
“ *Bulletin van Vragen en Antwoorden* “ , Vlaams Parlement , zitting 2024-2025 , vraag nr. 261 van 15 januari 2025 } .

TABELLEN Afvissing in 2021 via ANB

Tabel 23 Soortensamenstelling in het kanaal Bocholt-Herentals in de jaren 2012, 2015, 2018 en 2021.

Gilde	Vissoort	2012	2015	2018	2021
Eurytoop	Aal	x	x	x	x
	Alver	x	x	x	x
	Baars	x	x	x	x
	Blankvoorn	x	x	x	x
	Brasem	x	x	x	x
	Europese meerval	x	x	x	x
	Giebel	-	x	-	-
	Hybride	x	x	x	-
	Karper	x	x	x	-
	Kolblei	x	-	x	-
	Pos	x	x	x	x
	Snoek	x	x	x	x
	Snoekbaars	x	x	x	x
Limnofiel	Rietvoorn	x	x	x	-
	Zeelt	x	x	-	-
Rheofiel	Barbeel	-	x	-	-
	Kopvoorn	x	-	-	-
	Rivierdonderpad	x	x	-	-
	Sneep	x	-	x	-
	Winde	x	x	x	-
Exoot	Kesslers grondel	-	-	x	x
	Marmmergrondel	x	x	x	x
	Roofblei	x	x	x	-
	Zonnebaars	x	x	x	x
	Zwartbekgrondel	-	x	x	x
Totaal*		20	20	19	13

* = exclusie hybride, kruising tussen twee karperachtigen

Tabel 24 Verschil in het visbestand (kg/ha) in kanaal Bocholt-Herentals tussen 2012, 2015, 2018 en 2021.

Vissoort	2012	2015	2018	2021
Aal	8	6	2	3
Baars	15	11	7	3
Blankvoorn	20	29	48	3
Brasem	12	3	20	1
Snoek	1	6	1	0
n soorten*	20	20	19	13
Totaal	63	62	97	17

* = exclusie hybride, kruising tussen twee karperachtigen

TABEL Afvissing in 2020 door het INBO

Tabel 5: Overzichtstabel van de totale vangsten op het kanaal met per soort: de geviste aantallen (N) met fuiken (f), elektrisch (e) en totaal (tot), de aantalpercentages (N%), de geviste biomassa (G in g) en de gewichtspercentages (G%).

	Ne	Nf	Ntot	N%	Ge	Gf	Gtot	G%
baars	271	724	995	41,70	8252,6	13339,5	21592,1	32,04
blankvoorn	224	305	529	22,17	1536	13762,6	15298,6	22,70
Europese meerval	3	2	5	0,21	1238,2	589,2	1827,4	2,71
hybride		1	1	0,04		6,9	6,9	0,01
Kesslergrondel	4	1	5	0,21	62	9,2	71,2	0,11
kolblei	1	2	3	0,13	25	269,7	294,7	0,44
kopvoorn	1	0	1	0,04	1710,9		1710,9	2,54
marmmergrondel	142		142	5,95	125,6		125,6	0,19
paling	35	19	54	2,26	6195,3	7988,2	14183,5	21,05
pos	12	15	27	1,13	162,9	146,9	309,8	0,46
rietvoorn	3	13	16	0,67	46,6	2178,5	2225,1	3,30
snoekbaars	2	5	7	0,29	911,9	994,9	1906,8	2,83
winde	1		1	0,04	1839,3		1839,3	2,73
zonnebaars	49	27	76	3,19	1292,5	757,8	2050,3	3,04
zwartbekgrondel	409	115	524	21,96	2286	1657,2	3943,2	5,85